

ГАЗЭТА ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ — ЦАНА 50 Н. ФЭН.

LE JOURNAL BIELORUSSIE
„LA PATRIE”DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG
„DAS VATERLAND”THE BELORUSSIAN NEWSPAPER
„THE FATHERLAND”

№ 12-13 (547-548)

Нядзеля 26 сакавіка 1961 г.

ГОД ВЫДАННЯ 15

У 43-ю гадавіну Акту 25 Сакавіка

Векапомны Акт 25 Сакавіка 1918 году быў завяршэннем і ўкаранаваньнем нацыянальна-вызвольнага руху дзяржаўна-незалежніцкага характру, які быў запачаткованы Першым Усебеларускім Кангрэсам у сінегані 1917 годзе. Гэты трохмесячны перыяд, які дзесьцілі Акт 25 Сакавіка ад Першага Усебеларускага Кангрэсу, дарма, што вельмі кароткі ў часе, зьяўляецца настолькі поўны зъмесцем і багаты свай палітычнай спадчынай, што будучыні, што творыць сабой як-бы цалую эпоху ў гісторыі нацыянальна-вызвольнага змагання беларускага народу.

Значаныя Першага Усебеларускага Кангрэсу нік і ніколі нельга не да-ацэнваць. Яно з кожнага гледзішча — юрыдычнае, палітычнае і дзяржаўнае — вялізарнае, Калі-бы было гэта Кангрэсу, тады ё Акт 25 Сакавіка, які арганічна зъ ёго выплывае ў на ім базуецца, быў-бы адно зъчайнай нацыянальной маніфэстациі, а не выяўленнем народнага волі, якім ён, якраз дзякуючы сваёй прычыновай сувязі з Кангрэсам, зъявляецца.

Юрыдычнае сіла Першага Усебеларускага Кангрэсу ляжыць у тым, што ягоныя ўдзельнікі на былі прыпадковымі, але паходзілі з народных выбараў, пра-ведзеных на тэрыторыі Беларусі. Ужо твой факт, што із агульнага ліку 1.872 усіх ўдзельнікаў Кангрэсу 1.167 мела пастаноўляючыя, а 705 дарадчыя голас, паказвае, што гэта абавязочнае, што Кангрэс быў поўнасцю законным выяўленнем волі беларускага народа і меў поўную ё лагальнае права пастаноўляць аўтамонію.

Наступным дзяржаўным актам Рады Кангрэсу было абвешчаныне 9 сакавіка 1918 году Другой Устаўной Граматы, якая ў вагульных нарысах давала першыя асновы дзяржаўнае канстытуцыі Беларускай Народнай Рэспублікі на чале з Язэпам Варонкам, які называецца народным Сакратарыятам Беларусі.

Наставным дзяржаўным актам Рады Кангрэсу было абвешчаныне 9 сакавіка 1918 году Другой Устаўной Граматы, якая ў вагульных нарысах давала першыя асновы дзяржаўнае канстытуцыі Беларускай Народнай Рэспублікі на чале з Язэпам Варонкам, які называецца народным Сакратарыятам Беларусі.

Другое важнае значанье Кангрэсу, якое неадлучнае вяячыща зь першым, гэта ягоны дэмакратычны характар. Як зазначана вышэй, дэлегаты Кангрэсу паходзілі з выбараў, а не з назначанын зъчайнага прыпадку. Гэты мамант выбараўскія дастатковыя вызначаюць дэмакратычны характар як самога Кангрэсу, гэта і ўсіх наступных палітычна-дзяржаўніцких актаў, якія з пастаноўкамі Беларускай Народнай Рэспублікі. У Гра-

дзе Кангрэсу, змушаная ў умовах маце абвяшчыаца «свабода слова, дру-

бальшавіцкое акупацій Беларусі спа-

чатку дзеіць кансьпіраційна, пасля

кангрэсія часу, аднак, выходзіць з пад-

полям 19—20 лютага 1918 году ў Мен-

ску пераймае ўладу ў свае рукі ў 21 лю-

тага выдае агтым сваю Першую У-

стаўную Грамату. У ёй, між іншага, гаво-

рыца: «Выкананчы Камітэт Рады

Першага Усебеларускага Зьезду, папоў-

нены прадстаўнікамі рэвалюцыйнай дз-

закрынілі народы маюць права на

нацыянальна-пэрсанальнай аўтаноміі;

абвяшчыаца роўнае права ўсіх мовай

народоў Беларусі», пастаноўляе, што

права прыватнае ўласнасці на зямлю

касусеца. Зямля перадаецца бяз выку-

пу тым, што самі на ёй працуюць. Лясы,

вазёры ѹ нутро зямлі абвяшчыаца ўлас-

насцю Беларускай Народнай Рэспублі-

кі. Далей усім працоўным Беларусі

«устаноўляеца найбольшы 8-гадзіны

рабочы дзень».

Такім чынам, Другая Устаўная Грама-

та абвесьціла асноўныя палітычныя і

сашырчыльныя прынцыпы і законы дзяр-

жаўнага ладу Беларускай Народнай

Рэспублікі, якія, як бачым, вызначалі

гэты лад, як «шырокі демакратычны

рэволюцыйны падзейнік».

Падобна да того, як у рэлігійныя са-

вяты ў кожным чалавеку аббуджаецца па-

чынцё неабходнасць праверыць свае

дзеяньні на Усявішнія, — у нацыя-

нальныя саветы мы адчуваєм сільней,

як зъчайна, патрэбу праверкі нашай

грамадзкай, палітычнай, нацыянальнай

меншасцю, каб на базе мінілага дас-

тварчання, улічышы канкрэтныя аб-

ставані, шукаю новых, лепшых шлях-

ху для ажыццяўлення ідэялаў, вера-

ў веліч і справядлівасць якіх на мінае-

ні пад уздзеяньнем часу, ні месца на-

шага прафынанія, ні умоваў нашага быту.

Для новай беларускай эміграцыі, эмі-

грацыі палітычнай, угодкі Акту 25-га

Сакавіка — Акту, які стаўся на толькі

уласбленіем нашых людзкіх і нацыя-

нальных шуканій, але ў найболь-

шай меры вызначаючы наш жыцьцёў

зъяўляючы найлепшай нагодай паддаваць аналізе і шчырый крыйтыцы

ты аспекты сучаснага палажыння ў

сівеце, якія найбольш беспасярдна

закраноў нашых інтарэсы, інтарэсы

ўсяго беларускага народа.

Напачатку мы можам з задавален-

нем адзначыць, што калі наша эмігра-

цыя на выкарыстала ўсіх сваіх маг-

чымасцяў, яна ўсё-ж прарабіла вялі-

зарную працу ў кірунку інфармаванія

вольнага съвету аб гісторыі беларускага

народа, ягоных культурных і духо-

вартасцях, ягоных спрадвечных

прыродных імкненіях да індывідуаль-

най і нацыянальной свободы ѹ справядлі-

васці і аб ягоным сучасным пала-

жэніні ѹ систэме татальнага расейска-

хальшавіцкага прыгнёта.

Праводжаная намі акцыя мабілізацыі

грамадзкай думкі Захаду да пратэсту су-

праце зъдзекаў над нашым народам сут-

стрэла пазыўтую апнёю як у краінах

вольнага съвету, гэта і сярод засуджан-

ых на мачуанчыне нашых суродзічаў на

Бацкаўшчыне. Беларускай эміграцыі,

якія ўсё-ж прарабіла вялізарную

зъяўляючы апнёю якія ўсё-ж прарабіла

вялізарную зъяўляючы апнёю якія ўсё-ж

зъяўляючы апнёю якія ўсё-ж прарабіла

вялізарную зъяўляючы апнёю якія ўсё-ж

зъяўляючы апнёю якія ўсё-ж прарабіла

вялізарную зъяўляючы апнёю якія ўсё-ж

зъяўляючы апнёю якія ўсё-ж прарабіла

вялізарную зъяўляючы апнёю якія ўсё-ж

зъяўляючы апнёю якія ўсё-ж прарабіла

вялізарную зъяўляючы апнёю якія ўсё-ж

зъяўляючы апнёю якія ўсё-ж прарабіла

вялізарную зъяўляючы апнёю якія ўсё-ж

зъяўляючы апнёю якія ўсё-ж прарабіла

вялізарную зъяўляючы апнёю якія ўсё-ж

зъяўляючы апнёю якія ўсё-ж прарабіла

вялізарную зъяўляючы апнёю якія ўсё-ж

зъяўляючы апнёю якія ўсё-ж прарабіла

вялізарную зъяўляючы апнёю якія ўсё-ж

зъяўляючы апнёю якія ўсё-ж прарабіла

вялізарную зъяўляючы апнёю якія ўсё-ж

зъяўляючы апнёю якія ўсё-ж прарабіла

вялізарную зъяўляючы апнёю якія ўсё-ж

зъяўляючы апнёю якія ўсё-ж прарабіла

вялізарную зъяўляючы апнёю якія ўсё-ж

зъяўляючы апнёю якія ўсё-ж прарабіла

вялізарную зъ

Літаратурны Дадатак

A. Саковіч

Асіроначныя

Летні дзень. Чыстае паветра, поўнае сонца. Марына, разам із сваёй прыяцелькай Галінаю Тышкевіч, сядзіць на бальконе невялікага двухпавярховага катеджу. Яна адкінулася на сцінку палатнянага крэслас. У яе на каленах книшка, але яна я чытае.

Пад бальконам галасы дзяцей. Марына чуе, як ейная дзевяцігадовая Аленка выхваляеца перад сваім сябрам Барысом:

— А ў нас навіна. У Бібараах едзе Юрка.

— Які Юрка?

— Наш! Мой дзядзька!

— Вы атрымалі ліст?

— Не, ня мы, а Тышкевічы. Наш Юрка ня ведае, што мы тут. Ён навет ня ведае, што мы ў Ніямецчыне. Гэта будзе яму цудоўная неспадзеўка... такая неспадзеўка... — паўтарае некалькі разоў, і слова, быццам вольныя птахі, радасна вырываюцца із клеткі дзічага сэрга.

— Вы чуецце, як цешыща Аленка? — заўважвае Галіна.

— І мене гэта трывожыць, — адказвае Марына. — Нажаль, я сказала ёй аб Юрку адразу, як пачула, што ён у Равэнбургу. Тады я яшчэ ня ведала аб ягоным лісце да твойго бацькі. Цяпер я ёй ніраз кажу: «Аленка, няма пэўнасці, што гэта наш Юрка».

— А яна?

— Просіцца: «Калі ласка, мама, не кажы мне так, бо тады мне хочацца плакаць». Галіна съмлечца:

— О, гэта так падобна на Аленку. Вы памятаеце гісторыю із «бабкою»?

— Я ніколі не забудуся на яе, — адказвае Марына, і голас яе гучыць усхвалёвана.

У Бібараах Марына з дачкою жывуць сярод невялікай групы беларускіх уцекачоў. Сям'я Тышкевічў асабліва блізкая ім. Аднойчы Галіна паскардзілася Марыне: «Вы ведаеце, вашая Аленка ўсім Немцам рэкамэндуе маю маму сваёй бабкай. «Скажы мне», — запытала Марына ў той-жэ дзень дачку, — чаму ты выдумаш, што спадарыня Тышкевіч — твая баба?» Ясны, заўсёды ажыўлены твар малой спахмурнеў. Яна сціснула вусны, апусыціла вочы й нічога не адказала. «Чаму?» — паўтарыла маці скрога. Аленка маўчала, але Марына бачыла, што малая блізкая да сълёз. «Цяпер ты мусіш пайсьці перафрасіць спадарыню Тышкевіч. Яна не старая жанчына й чеуцца пакрыўджанай... і Галі ніпрымна, а мне сорамна...» Раптам Аленка ня вытрымала: «У нас з табою нікога няма, нікога, — загаласіла яна, задыхаючыся ад сълёз. — У Барыса — тата, мама, дзед... у Галі брат... Толькі ты ў мене адна...» На момант больш і крыўда ў дрыжачым голосе дзіцяці зьдзівіла Марыну. Тады яна зразумела. Гэта быў больш ад таго, што яны тут, на чужынне, ня маюць нікога із сваік. Гэта было жаданыне мець іх, як іншыя. Марыне самой хацелася плакаць.

— Мама, — кліча Аленка із саду. Марына падымаеца із крэслы й съхляеца над парэнчамі балькону.

— Мама, ці магу я пайсьці да Інгі?

Барыса ўжо няма ў садзе, і Аленцы, відаць, сумна адзін. Марына глядзіць на гадзінкі:

— Цяпер чацверта, — кажа яна. — Не забываіся, што а шостай вічэраем. Не чакай, каб я клікала, віяніся на час сама.

— Добра, — абяцае малая й бяжыць да каліткі.

Маші глядзіць на Аленку, ажыўленую, вяслую, усю ў сонцы, і ведае, што любіць яе болей ад сваіго жыцьця.

— Галіна, — просіцца яна, — калі прыедзе Цытовіч, прыбліжыцца адразу мне сказаць.

— Абавязкава.

— А калі табе будзе здавацца, што гэта якіс ашуканец, нічога на кожы Аленцы... Я не хачу, каб яна яшчэ й гэта перажывала.

— Ведаеце, — прапануе Галія, — калі будзе сумлі, я забирай яе куды-небудзь, а вы самі пойдзіце да нас.

— Дзякую.

Галінка йдзе дадому. Марына застаеца адна. Адоўль, дзе яна сядзіць, відаць увесе Бібараах. Прыгожае невялікае места. Вабяць Марыну сваім прыгаствамі ціхіх вуліц, стромкія, лёгкія вежы кірхаў, белыя дамы з чырвонымі дахамі ў зеляніне садоў. Сянінья відаць у далячыні съветльныя абрсы Альпаў із сінімі галовамі. Новы край, новы съвет, такі непадобны да таго, дзе нарадзілася яна.

Год таму Марына з дачкою пакінула родны дом. Тады шмат людзей ішло па шляхах на заход. Адны адыхаўлі, каб падрыхтаваць сілы й вірнуцца, калі надыйдзе адпаведны час, іншыя — шукаючы ратунку. У тых дні на кожнай сцежцы вартавала смерці, але людзі ішлі, бо навала, што сунулася з усходу, была страшнайшай ад смерці.

Увесну 1945 году Бібараах акупавалі Французы. Вайна скончылася. Першы раз пасьля шмат гадоў гора й няшчасціца людзі пачыналі дыхаць вольна, пачыналі шукаць сваіх. Толькі Марыне й Аленцы ня было како шукаць... і раптам вестка аб Юрку, стрычным брату Марынінага мужа, сыну выдатнага прафэсара Аляксандра Цытовіча. У 1931 годзе Цытовіча ў Менску расстрялялі. Тады думалі, што загінуў і Юрка. «Проста няверагодна, што гэта ён», — думалаў які выкавалася Марына. «Мо самазванец які, а мо й горай — чысьці агент?» — казалі ёй знаёмія. Марына пагаджалаася зь імі. Немагчыма было не пагадзіцца. Незадоўгі перад тым у Бібараах зъявілася савецкая місія. Адразу на сваім будынку, у цэнтры гэтага старожытнага, ніякранутага разрушэннямі, места, павесілі яны вялічынны партрэт Сталіна. Усе ўцекачы наспечеражыліся. Да іх пачалі даходзіць палохаючыя навіны. Казалі, што ў УНРРА паналазіла безыліч ка-

муністыкі, што альянты выдалі Саветам беларускіх войскоўцаў у Францыі. Калі стала ведама аб Ялцінскай згодзе, навет найболыш альтымістичны із уцекачоў занепакоіліся. Здавалася, жыцьцё навокал ізвоў рабілася чёмным, няпэўным.

У гэты трывожны час сям'я Тышкевіча, капитана Беларускага Краёва Абароны, сталасі цэнтрам, ля якога гуртавалісі ўцекачы. Тышкевіч умеў разважыць, парадзіць, супакоіць. Хто-б із Бібарааху ні прыяжджаў у Бібараах, абавязкава складаў яму візиту й вельмі часта спыняўшы ў яго.

У сям'і Тышкевічаў пачула Марына, што ў Бібараах па дарозе на Мюнхэн затрымаеца Юрка Цытовіч. Яны мелі ад яго ліст. Пісаў ён, што шмат чуў добрае ад самі Тышкевічу хоча з ім пазнаёміцца. Такія лісты капітан атрымліваў часта, і гэта на дзівіла. Дзівілі, насыцярожвалі асобныя радкі ліста — «...намазаў пяткі, змывацца зьбіраюся... думаючы, тут брахунец — шукаючы як-бы зразац...»

— Вы неяк прыгадвалі, што блізка ведалі Цытовіча? — спытаўся Марыну Тышкевіч, калі яна прачытала ліст.

— Вельмі блізка, — адказала яна. — Юрка навет па мужу мне свой. Але мова гэтага ліста дужа непадобная да Юркаўца.

— Жыцьцё ў мене чалавека, — заўважыў ён Тышкевіч. — А мене казалі, што ён расказвае пра гады ў «працоўнай калёніі й бяспрывтульніцтва... Калі так — хлапцу трэба дапамагчы.

— А калі гэта ня так? — спыталася Марына.

— Усяк на съвєце здаряеца, будзем бачыць.

Твар Тышкевічаў стаўся суроўым, закланчытым. «Відаць, ён і сам на верыць, што гэта Цытовічы сын», — падумала Марына, і яна амаль згубіла надзею на спатканье. Але ўсё-ж думкі аб Юрку не пакідалі яе. Яны абуджали ўспаміны пра Менск, пра гады юнацтва. Якой была яна сама тады? Якім быў Юрка? Якім здаваўся ім съвет?

... Успомніла Марына 1926 год, калі з Амэрыкі ў Беларусь вірнуўся Аляксандар Цытовіч. Марына была тады на першым курсе ўніверситету, у тым шчасцілівім веку, калі кожны дзень чуеш сябе ў кагоўсці закаханым. Ці прафэсар Цытовіч захапіў ёнае выабражэнне? не тым, што Беларусь не памерла ў ягоным сэрцы на багатай чужине, ці тым, што выглядаў прыгож, — яна тады не задумвалася. Ёй прыемна было наведваць ягоныя лекцыі.

Марына любіла малываць. На палёх спытковоў із запісамі лекцыяў «увекавечвалі» яна тых, каго бачыла вакол, а на буйных Цытовіча. Падабаліся ёй ягоныя руки — тонкія, даўгія, надзвычай прыгожае формы. Ніраз ёй хацелася прыгнуцца да іх сваіх твараў. Ці было гэта каханье? Тады яна думала, што так.

Марына была ўжо на тройцім курсе, калі ў Цытовіча пачаліся няпрыемнасці. Спачатку зъявіліся няпрыхільныя публікацыі афі-

цынае прэзы пра ягоныя навуковыя працы. Іх называлі чужымі, варожымі. Пазней пачаліся турботы ў універсітэце, і ягоны прадмет абвесьцілі неабвізкавым для заліку.

Сымпатны студэнтаў заставаліся на баку прафэсара. Увесну, калі Марына здала ўсе залікі, што вымагаліся, і засталося яшчэ трох вольных дні, яна наважыла падрыхтаваць залік і Цытовічу. Да яе далучыліся дзівіе сяброўкі. Сабраліся ў Марыны. Але таму, што гэты быў канец сесіі, яны чуліся эмэрнамі й на столкі змаймаліся, колкі гутарылі. Праз адчыненася ако ўрываўся цёплы вясновы вецер, гартаў лістамі раскрытых, забытых на стале кніжак. Праз тры дні яны ня былі гатовыя.

— Давайце аднясем яму кветак, — прапанавала Марына. — Няхай гэта будзе нашае «даруй», што не падрыхтаваліся.

— Яшчэ падумае, што закаханыя ў яго, — запярочылі сяброўкі.

— Ну дык што, як закаханыя? — не згаджалася Марына. — Хіба гэта грэх?

Калі ты так думаеш, дык і няси сама.

— І паняся, — сказала Марына.

У той-жэ дзень купіла яна букет белых і чырвоных ружаў.

Цытовіч жыў у дому прафэсуры. На другім паверсе Марына знайшла дзівёры з яго карткай. Пазваніла ў адрэзу пачула крохі. Дзівёры адчыніліся. Высокі худзенкі хлапец стаяў на парозе. Марына адрэзу пачнала ў ім сына Цытовіча. Ён меў чёмныя ўважлівыя вочы, бляявыя вальасы. Хвалістая прадка з'вісалі над вокам, і ён адкінуў яе назад тонка прыгожаю, як у бацькі, рукою.

— Добры дзень, — павіталася.

— Добры дзень, — адказаў хлапец.

Ён паглядзеў на яе, на кветкі. На ягоным твары адбілася зъдзіўленыне.

— Калі ласка, перадай гэтыя кветкі прафэсару.

— Дзякую, перадам.

— Бывай, — сказала Марына.

— Бывайце, — адказаў ён і зачыніў дзівёру.

Зъдзіўлены твар хлапца выклікаў у Марыны дакоры сумленія. «Ці добра я зрабіла? Што падумае прафэсар? Што сказаў-бі дома, каб даведаліся?» — задумалася яна ў тут-жэ сябе супакоіла: «Прафэсар не здагадаецца, што прынёс... дома ніколі не даведаўца».

Марына памылілася. У тое лета апынулася яна на летнішчы ў суседстве з Цытовічамі. На ейнае шчасльце, Цытовіч ня прыехаў адразу, бо быў у навуковай камандыроўцы. Але ў першы-ж дзень, як спаткалася яна з Юрукам і ягонай маткаю, Юрка пазнаў яе.

— Я ведаю вас. Гэта вы прыносялі тату рожы, — сказаў ён.

— Чаму ты такі пэўны, што гэта я? — пасправабала жартліва запярочыць Марына.

— Во добра запамятаў вас, — настойліва падтварыў ён.

Марына бачыла, як ягоная маці паглядзеяла на яе спачатку сур'ёзна, дапытліва, і та-

Потым, слова — хіба-ж сіла?

Хіба-ж зробіць, як кулак?

<p

ды мяккая й разам з тым хітраватая ўсьмешка кранула ейныя вусны.

— О, — сказала яна, — у нашага Юркі надзвычайная зрокавая памяць.

Марына адчувала, як запалалі ейныя твар і вушы. Цытовіч падыйши зусім блізка й пакала руку ёй на плячу.

— Не чырванице, я сама вельмі люблю прафэсара й разумея ягоных студэнтаў, — казала яна, ласкава перабіраючи рукою канцы Марыніных валасоў.

Адчуваныне пышчотнае руکі гэтае жанчыны адразу супакоіла Марыну. Ёй падабалася жонка прафэсара. Чулася дабрата ў ейным голасе. Ветліва съязціліся вочы. Уся манера ў вабыходжаныне выклікала давер.

— Калі ласка, аб кветках нічога не кажэце маім і прафэсару, напрасла яна.

Цытовіч рассымлялася:

— Даражынка, якое-ж вы яшчэ дзіця.

У тое лета Марына й Юрка моцна пасябравалі. Так бывае рэдка паміж дзеятынца-цигадовай дзяўчынай і чатырнадцатагодовым хлапчуком. Праўда, аднойчы яны пасварыліся. Здарлася гэта недзе ў сэрэзіне лета. Да Цытовічаў прыехаў на тыдзень із Койданава стрыечны Юркаў брат, Але́с Солтан. Але́с — малады лекар, прыемны, разгаворлівы, дасыпны — адразу спадабаўся Марыне. Ёй было цікава зь ім. Цешылася зь візыты пляменьніка й сама Цытовіч. Толькі Юрка быў ня ў гуморы. Марына часта лавіла ягоныя Ѹёмныя вочы на сабе й бачыла, як ён незадаволена крывіўся, калі ўсе съмляліся. «Няжук гэтае хлапчане зайдзросціць Але́с? — мільгала ў Марынінай галаве здагадка.

Тыдзень мінуй хутка. У вапошні дзень Марына хадзіла прыціхлай. Думка аб расстаныні з Але́сем прыносіла сум. «Я закаханая ў ім? — пыталася яна сябе й адказала: «Моцна»... «А ён?... Яна ня ведала ў маркоцілася, што ён паедзе, а яна не даведацца. Пайшла правесцы яго да аўтобуса. Ішлі па вузкай лясной дарозе. Юрка крочыў наперадзе ад іх. Але́с быў нязывікла маўклівым. «Мо таксама засмучаны, што расстаецца зы мною?» — думала Марына, і ёй прыемна было та думака. Калі ён узяў ейную руку й прыціснуў да сябе, яна не адабрала.

— Вы ведаце, Марынка, я, здаецца, моцна захапіўся вамі, — сказаў Але́с.

Ягоны голас гучэй шыбы. Марына адразу павесялела, стала пеўнай. Ёй навет здалося, што ўжо ня тае моцна пранятая Але́сем.

— Толькі «здаецца»?

— Я не жартую, — сказаў ён сур’ёзна.

Раптам Юрка спыніўся й павярнуўся да іх. Ён глядзеў проста на Але́са й зъедліва ўсьміхаўся.

— Ня выабражай, што яна запрауды прарадае па тебе, — сказаў ён.

— Юрка, не гарадзі глупства, — засымлялася Марына.

Юрка быццам ня чуў яе. Ён ня зводзіў вачей з стрыечнага брата й працягваў:

— Калі хочаш ведаць, яна закахана ў майго тату. Яна прынесла яму рожы.

— Рожы твайму тату? — перапытаў Але́с і зъдзіўлена паглядзеў на Марыну.

— Я прынесла белыя й чырвоныя рожы, — сказала Марына, робячы асабліві націск на «белыя й чырвоныя», стараючыся, каб го-

лас гуччоў блястурботна. — Прафэсар такі патрыёта.

— Я разумею, — прамармытаў Але́с і не-як дзіўна зъмяніўся, стаў абыякавым ягоны твар і голас.

Расстаныне было сапсаным. Марыну трэсла абурэнне на Юрку. Як толькі яны засталіся ўдвох, яна сказала:

— Гэта нясумленна. Ты абыаціся нікому не гаварыць пра кветкі.

Ён паціснуў плячыма.

— Я абыаціся не казаць тату ў тваім.

— Добра, я табе гэлага не дарую, — загразіла яна.

Але прараз некалькі дзён даравала. Ня ме-ла яна там нікога, каб сябраваць. Ейны брат, — драматург, у сям’і якога яна вырасла, съпяшаўся скончыць замоўленую яму тэатрам п’есу. Цытовіч была кволай, мела хворае сэрца й не адыхаў зілікі даўжэцца. Ейны швагерка, занятая малымі дзецымі, таксама заставалася заўсёды блізка хаты. Марына й Юрка мелі шмат вольнага часу ў лёгкія ногі. Зусім бяз стомы маглі яны прайсці за дзені шмат кілемэтраў. Ня раз яны выходзілі з дому на съвітаныні й пачыналі зъбіраць грыбы ці ягады, калі яшчэ ў лесе з паветра й кустоў ліпла да скуры халодная вільгаць начное расы. Удзені, назъбіраўшы поўныя кошыкі, садзіліся яны адпачываць дзе-небудзі на дарозе. Юрка любіў углядацца ў неба.

— Глядзі, — казаў ён Марыне, паказваючи рукою на сіняву, на грудкі лёгкіх белых хмаркай, — так выглядае акіян у сонечны дзень.

А калі калыхаліся ад ветру, шумелі над імі верхавіны хвояў, Юрка зачыніў вочы, прыслухаўся:

— Я чую шум хвяляў, — запэўняў ён Марыну.

З бацькамі Юрка пакінуў край, дзе нарадзіўся трэћы гады перад тым. Ягонае сэрца было яшчэ поўнае ўспамінаў. Ён захапляў імі Марыну. Разам зь ім пачынала яна бачыць шчасльві далёкі край.

У наступным годзе ўлетку спатыкалася Марына з Юракам ізноў, але ня ў лесе й ня ў полі. Спатыкаліся яны ў Менскім ГПУ, прыносячы перадачы арыштаваным: Марына — брату, а Юрка — бацьку. Міналі месяцы ў горы й страху. У кожнай знаёмай сям’і адбываліся вобыскі й арышты. Ніхто ня быў пэўным, што чакае яго заўтра. І гэта гняло.

Найбліш разгубленай выглядала Цытовіч. Кволая, яна не магла ѹсыці працаўца. Яе палохала будучыня. Вартавы ГПУ часта ня бралі для ейнага мужа перадачу. Аднойчы, паслы адмовы яна спыталася: «Чаму?» Ёй коратка адказалі: «Расстралянны». Гэлага было зашмат для беднае кабеты. У той-же дзень яна памерла на атак сэрца.

У віры тых падзеяў лёс Юркі стаўся асабліва трагічным. Марына прыгладала Юрку на могільніку ў дзені паховіні ягонае маші. Людзі разыўліся, Марына засталася зь ім. Было съюздзена, хоць зырка съвяціла сонца, і з-пад адталаі зямлі прабівалася першая зеляніна муравы. Юрка стаяў ля съвежае ма-гілы акамяньнелы, бязь сълёзаў. У Марыны съцікалася сэрца ад болю за яго.

(Заканчыныне на 6-ай бачыне)

ўсімі землямі з праваслаўным насельніцтвам, ня толькі стварыла гэту лягендзу, але яе «кананізавала», гэта значыць выдуманых мучанікаў зрабіла съвятымі й установіла ў іх чэсьць асобны культ.

Першы раз вестка аб Віленскіх трох мучаніках, быццам пацярпэўшымі за Альгерда, зъяўляеца ў маскоўскім летапісе канцы 15-га і пачатку 16-га веку. Летапіс гэты абрываеца на 1493 годзе, і ён нам ведамы з адзінага съпіску 16 в., у якім не стае апошніх лістоў. Такім чынам, дапускаецца, што названы летапіс паходзіць з пачатку 16 века. Паводле свайго зъместу гэты маскоўскі летапісны съпіс ёсць творам тых маскоўскіх колаў, якія тварылі сцэнтарызоване маскоўскае гаспадарства — сэрца будучай расейскай імпрыі.

Пра Віленскіх мучанікаў у гэтым съпіску сказана наступнае:

«Того же году (1347) убіенъ бысть от Ольгирда Круглець, нареченный въ святомъ крещении Еустафии, за правоверную веру христианскую, и положень бысть у святаого Николы въ Вильне и съ сродниками въ гробе, великими мучениками Антониемъ и Иоаномъ, иже пострадаша за правоверную же веру христианскую и приятса венца небесныхъ от руки Господня». (ПСРЛ, т. XXV, 177).

Гэта вестка была паслы амаль бязъ зъменаў перапісана ў іншых маскоўскіх летапісныхъ съпіскахъ 16—17 в. в., як напрыклад у Сафійскім I, Вакскенскім, Сыцвененскім кнізі і інш.

Ува ўсіхъ съпіскахъ падаецца: 1) той самы год 1347; 2) апавяданыне аб забойстве Альгердам Кругляца-Астапа, які быў пахованы побач раней замучаным Антонам і Іванам; 3) у царкве сьв. Мікалая ў Вільні.

Як бачым, маскоўская летапісная вестка аб трох Віленскіх мучаніках паходзіць з часу 150 гадоў ці больш пазнейнай панаўніні Альгерда й прыпісванага яму забойства трох праваслаўных вернікаў.

Паўстае адразу пытаныне, як гэты выпадак прасльеду Альгердам праваслаўных вернікаў апісваюць іншыя, немаскоўскія летапісі, сучасныя Альгерду ці крыху пазнейшыя, а ранейшыя за маскоўскія, або іншыя кропінкі, як дакуманты, запісы, повесыцы, хронікі і г. д. То-ж съвятыя мучанікі ў іх кульп

У 100-ю гадавіну съмерці Тараса Шэўчэнкі

імперыяй нерасейскія народы, у тым ліку й на народ беларускі. Нацыянальнае адраджэнне кожнага з гэтых народоў арыентавалася ў значтай меры на Шэўчэнкуну і ў ягонай творчасці шукала прыклады для творчасці сабскай. Бадай усе нашы пасты першыяду Нашаніўскага Адраджэнства ў тэй або іншай форме карысталіся із несъмротнай паэтычнай спадчыны Шэўчэнкі й прысыячалі яму свае творы.

Як адзін з узору такіх твораў зъмічаем ніжэй верш Янкі Купалы:

ПАМЯЦІ ТАРАСА ШЭЎЧЕНКІ

25 лютага 1909 г.

Сягоныя на Украіне вялікае съвята:

У дзені гэты радзіўся тварэц «Кабзара».

На ўсіх і павага, і стройныя шаты,

І песні ня моўкнуць свайго песніяра.

Праслаўнаму бацьку ўкраінскай прасльветы

Паклон б’е разбуджана ўся старана,

Дніпроўныя воды талкуюць аб гэтым,

І думае думу съцяпоў цішыні.

Пясніяр-кабзарысты нікім не забыты,

Як жыў дзялі песьні, так з песьніяй ня ўмёр:

Здабыў сабе славу на мармурнай плыты,

А з слоў, што на крышы ні век, ні тапор.

Бываюць упадкі, — люд стогне балесыне;

Пясніяр паявіўся, і ўцехі зъвініць;

Пясніяр умірае... а песьня?... а песьня?...

Эх, каменю толькі ня дана паніць.

Жыве гэта песьня, як віхар клакоча

Над лесам маглішч, над цымою бяжыць,

Зрывае запоры і брамы ламоча,

І крываўся нямее, і змога дрыжыць.

Калісі воклік песьні і съвет нам адмене,

Адслоне другія пуціны жыцьця,

Шчасльвасці яснай узойдудыць прамені,

Аквеціца доляю лепшай зямля.

Дык дай-жа чэсьць песьні на Украіне, за Украінай

Той кожны, што прауды ня здрадзіў жывой,

І ўспомніце «бацьку», што пеў нязывічайна,

Што славе ѿкраінскай служыў ўсёй душой.

О, славы Украінча, сын верны народу!

Ты род

Асірочаныя

(Заканчэнне з 5-ай бачыны)

— Юрка, — сказала яна яму, — пойдзэм.
— Куды?
— Да нас.
— Ад вас яны могуць забраць мяне. А я не хачу, я ўцяку ў Амэрыку.

На момант ён зачыніў вочы, і Марына здавалася, што ён прабае ўбачыць край і акіян, які чакаюць яго.

— Не дзішніся, — сказала Марына срого. — Ты мусіш разумець, што гэта немагчыма.

— Мне толькі-б трапіць за мяжу, — скажаў ён. И тут-ж спытаўся. — Ты была калі ў Койданаве?

— Ніколі.

— А я быў у Алесія. Там блізка мяжа й лес...

— I пагранічная варта, — дадала Марына ўсхвалёвана. — Там кожны мэтар съцеражэцца.

— Ты думаеш, я так сяняня й пабагу праў мяжу? — усымхнуўся ён. — Раней я прыйду да Алесія. Мне й мама казала, ясьці да яго. Спачатку парадае зь ім, агледжуся.

Ягоны голас гучэй пэўнасцю. Марына зразумела, што ёсё гэта было абдумана яшчэ разам з маткаю.

— Алесія ведае, што мама памерла? — запыталася яна.

— Не! Толькі аб тату... што заарыштаў ведае, — сказаў ён, і першы раз ня вытрымаў, задрыжкую ягоны голас, і на вачох паказаліся сълёзы.

— Ты мне напіши, — папрасіла на развітанні Марына.

— Абавязкава. Як толькі прыйду да Алесія.

Дарэмна Марына чакала ліста. Праз тыдзень яна напісала Алесію. Той адразу прыехаў у Менск. Юркі ня было ў яго. Прабаваў яго Алесія шукада ў вакалічных вёсках — ўсё дарэмна. Юрка зынік, як зынікае кінуты ў ваду камень, не пакідаючи па сабе ніякага съледу.

У туто-ж яснусу быў засуджаны ўзысланы ў Вялікую Марынін брат. За ім паехала сям'я. Марына засталася, бо пабралася з Алесіем. Нарадзілася Аленка. Калі Аленцы было два гады, арыштавалі ѹ вывезэльі на Калыму Алесія. Марына жыла ў Менску да самае вайны. Чакала цуду — чакала звароту мужа, чакала Юрку, чакала братца... Ад брата мела лісты. Ад Алесія й Юркі нічога.

Успаміны былага зайдэды прыносяць Марыне адчуванье адзіночства, страху. Там у яе адбрабалі мужа, адбрабалі блізкіх, і яна заўсёды была напалоханай, што ѿсе могуць адбараць яго.

Сонца зайшло за дом. Даўгія цені таполій ляглі праз вуліцу. Марына глядзіць на гадзіннік. Хутка шостая. Неўзабаве прыбяжыць Аленка. Марына ўстасе, каб ясьці гатаўваць вячэрку. «Зы мною Аленка. Якое шчасце, што мы ня там», — думае яна. И ѿсе робіцца цяплей на сэрцы.

*

На другі дзень паклікала Галіна Аленку на речку. Марына выходзіць зь імі на вуліцу

разам. Яна збираецца ясьці да Тышкевіча.
— Глядзеце, — перасыцерае Марына, — ня йдзеце на глыбокое. I ты, Аленка, слухай-ся Галію.

Дзяўчаткі йдуць уніз па вуліцы, трymаючыся за рукі, аб нечым весела гутараць. Галіна паварачаеца ѹ, убачыўши, што Марына ѿсё яшчэ стаіць, усміхніца, махае Ѻ рукою, быццам хоча запэўніць, што дагледзіць малую. Паварачаеца ѹ весела махае рукою Аленка. Яна ня ведае, што Цытовіч ужо прыехаў.

Калі Галіна прыйшла сяняня ѹпойдзен, Марына была ѿ пакоі адна. Яна заўважыла на плячы Галіны рушнік.

— Ты па нас на речку? — запыталася.

— Не, па Аленку толькі... Цытовіч прыехаў, і тата прасіў, каб мы прыйшли да нас.

— Робіць дрэннае ўражанье?

— Я ня ведаю, што ѹ казаць, — ухілілася ад адказу Галіна. — Якіс ѿн нэрвовы... Мітусіца без патрэбы... Голасна гаворыць... Бутэльку з сабою прывёс...

Тое, што расказала Галіна, ня цешыць. I цяпер, ідуцы да Тышкевіча, Марына чуеца зморанай. «Мне ѿсё роўна, калі ѿн ня Юрка, — імкніца заспакоіць яна сябе. — Добра, што Аленка будзе на речцы... Галіна кажа, за некалькі гадзін ѿн єдзе на Мюнхэн... Мне толькі-б самай пабачыць, пераканацца... Чаго ты хочаш? Хочаш, каб гэта быў ѿн ѿн? Сама ня ведаю. Я хачу, каб Юрка быў жывы, але не такі...»

— Божа, даруй мне, — просіць яна тут-ж.

У калідоры дома, дзе жывуць Тышкевічы, некаторы час Марына стаіць. Із-за зачыненых дзвіярэй пакою даходзіць галасы. Сярод іх — незнаёмы.

Іншы дакаре — зашмат п'еш, а ня ведае, што мусіць я зьесьці пуды паскуднага жыцця... Яно застрала ѿ горле... у сэрцы... Прапаласкава...

Голос няпрыемны, хрыплаваты, быццам застуджаны.

— Божа мой, а калі гэта запраўды Юрка? — думае Марына ѹ прыцікае руку да сэрца, каб сцішыць хвяланьне.

Марына стукае ѿ дзвіверы й, пачуўши голас Тышкевіча «Увайдзене», уважаеца разом. Яна бачыць Тышкевіча і іхнага сына: яны сядзіць ля стала. Бачыць і таго. Ён сядзіць ля стала таксама, сыпіно да вакна, ягоны твар у цэню.

— А ѿ нас госьць, Марына, — кажа Тышкевіч. — Мо пазнаене сына прафэсара Цытовіча?

Пры ім Марына той устасе ѿнідзе насустреч ёй. Чырвоны, успачэлы твар, распісленая насыжная кашуля ля шыі, шэры памяты гарнітар з пашаранымі абвіслымі кішэніямі. Уся ягоная посташа касцяльная, неахайная. «Гэта ня Юрка... Юрка ня мог так зъмяніцца», — вырашае яна ѹ адчувае раптоўны выбух гневу, нянявісці да гэтага самаванца. Ёй балюча ѹ крӯдна за тых, хто зыгніў... за Аленку...»

Ён працягвае руку, кажа:

— Юры Цытовіч.

мі, іж так акрутне тых мніхаў хрысьцян паказілі, і вельмі яму было гнеўно, што ся так над хрысьцянамі стало, такое акрученство, і выдаесьць Вільненцаў на съмерці піці сот галовамі за то, абы іх скараны тым ж, штоў ѿжэ чэрэз то ня меў жадэн пропоці хрысьцянства нікаторай прыкрасы ці чыніці і тый суда караны размаітві мукамі» (ПСРЛ, XVII, 500).

Дадатнюю харктарыстыку дае Альгерду і маскоўскі летапіс, які паміясціў вестку пра Віленскіх мучанікаў, кажучы:

«Всі же браты свое Ольгирдъ прэзыде властю и саномъ, поне же меду ни пива, ни квасу кисла не п'яшеть, велико въздержание измеяша и отъ тога великоумство приобрете и крепку думу...» (ПСРЛ, XXV, 17-).

І на толькі напішы летапісі маўчайцаў бібліятыкі, які паміясціў вестку пра Віленскіх мучанікаў, кажучы: «Всіи же браты свое Ольгирдъ прэзыде властю и саномъ, поне же меду ни пива, ни квасу кисла не п'яшеть, велико въздержание измеяша и отъ тога великоумство приобрете и крепку думу...» (ПСРЛ, II, 870). Прынадзяле каталіцкай веры Мендаўт ацэніваеца летапісам «хлыстиво бысть». Мендаўт далей называеца летапісам «оканыній бесаконный, прокляты, немілостивый». Але гэты летапіс выстаўляе Альгерду добрую ацэнку, як праваслаўнаму князю: «В лето 6848 (1340). В сие лето Ольгирд Гедымінович поят себе жену Юльяну (тут абымлка: Марыю), дщер вителскага князя, ея же ради крестися со всеми бояры и людми; съ нею же име потом сыновъ шесть» (б. 349).

Як бачым, Гітацкі летапіс, так як і лет. Быхаўца, сцівярджае зусім праціўнае да маскоўскай летапісной запісі, што Альгерд зусім ня быў «паганцам», але хрышчаным. А як хрысьцянін і то праваслаўныя ня мог прасльедаваць і казыніці сваіх баяраў ці іншых за праваслаўную веру.

Аб тым, як напісаныя тэндэнцыйна маскоўскія і да іх блізкія летапісі, можа съветчыцца сцензуроване алавяданьне

Кракадзілавы сълёзы

«... Беларускі народ цярпей на толькі ад жорсткай абшарніцка-капітальнічай эксплюатацыі, але і ад палітычнай бяспраўнасці ѹ нацыянальнага прыгнёту.

«Усё гэта прычынай масавага перасялення працоўных Беларусі ѿ іншых губэрні Рэспублікі... Падлічана, што на працягу 50 год перад Першай сусветнай вайной з Беларусі выехала 1 мільён 387 тысяч асобаў, на ўлічаючы дзяцей».

Мы заўтавалі слова ўводнага артыкула кнігі «Беларуская ССР у міжнародных дачыненіях», выдадзенай на Акадэміі Навук БССР.

Мы ня маём ніякіх падставаў ставіць пад сумлеў гэтых словаў. Нашы старэйшыя суродніцы памітаюць, на якім басправымі становішчамі знаходзіўся наш народ у былой расейскай царскай імперыі. Гэта факт, што Беларусы, і прымусова ѹ дабраахвотна, пакідалі сваю бацькаўшчыну з цэлага шэрагу прычынаў. Тут, дарчы, трэба звязаць уагу на слова з пададзенай намі цытаты «на працягу 50 год перад Першай сусветнай вайной», гэта значыць, пачынаючы ад 1864 году, іншакак чужучы ад часу здушэння беларускага нацыянальнага падстанцыі пад кіраўніцтвам Каўстуся Каліноўскага.

Але вернемся да тэмы. Зусім лягічна, што прачытаўшы заўтаваліны намі слова ў прыгаданай кнізе, чытач, пэўна-ж будзе шукать там парадаўнанія з цяпрашнім палажэннем — пасля 40-гадовага панавання бальшавізму ѿ Беларусі. Але такога парадаўнанія ѿ кнізе «Бе-

Марына глядзіць на грубую патрэсканую руку, на шырокі ѿ суставах пальцы з паламанымі бруднымі пазногіямі й не бярэ яе.

— Прабачце, — гаворыць яна, — вы ня сын прафэсара Цытовіча.

У пакоі наступае ціша. На ягоным твары на момант адбівеца разгубленасць, быццам хтось ударыў па ім.

— Вы памыляецеся, — мармоча ѿн, нэрвова сцішыўши свае кулакі.

У Марыны твар варожы, суроўы.

— Вы памыляецаеся, — паўтарае ѿн, і ягоныя вусны дрыжыць: — Думаеце ашуканец? А я вас, здаецца, пазнаю.

Марына не ѿважае за патрэбнае яму адказаць. Яна паварачаеца, каб пакінуць пакой, бо на ѿ сілах валадаць сабою. Ёй здаецца, што яна ня вытрывае ѹ заплачу. Але ѿн загарадзіў ѹ дарогу ѹ глядзіць праста ѿ вончыне. Ягоны голас набывае нейкае новае адцененне, пэўнае ѹ вясле... Марына... як аднойчы вынеслі прафэсара Цытовічу кветкі?

Марына ашаломлена.

— Юрка!.. Прабач мне, Юрка! — цівердзіць яна бясконца ѹ плача.

Яна чуе сябе вельмі вінаватай перад ім. Але больш ад усяго ѿнідзе сумна. Яна ня можа знайсці ѹ сваім сорцы радасці ад спаткання, толькі жаль.

А. Саковіч

мучанікамі паўсталі ѿ Маскве за часоў мітропаліта Тэагноста Аляксея, гэта ёсць за панавання Гедыміна й Альгерда, калі ўзялі ѿнідзе змаганыя Ліцьвы з Москвой за самастойнасць. Але ведаєм, Гедымін калі 1316 г. заснаваў незалежную Літўскую мітрополію ѿ Наваградку з мітр. Тэафілам, што выклікае супраціў Масквы й яе інтрыгантыўства ѿ Канстантынопалі, у выніку чаго паслья съмерці Тэафіла (1310) Літўская мітропалія ўжо пры маскоўскім мітр. Тэагносту была скасавана. Далейша змаганыя за Літўскую мітрополію вёлі Альгерд ад 1353 г., стаўчыці перш Тэадорыту за Літўскую мітрополію ѿ Русі, а пасля съмерці маскоўскага мітра Тэагноста (1354) — Рамана. Масква із свайго боку намаглася паставіць таксама за згодай Канстантынопальскую патрыярхату свайго мітра. Аляксей з тутулем «усе Русі». Такім чынам існаваныя двух незалежных мітропалітаў «усе Русі» з дзейнасцю падпарадкованыя пад аўтарытэтам Ліцьву ѿ «паганстве», у неперасыцераганьні праваслаўных абычаяў і пастоў, у съхільнасці да заходніх Царкви, якія ставілася нараўні з н

Самахвальства Хрушчова й савецкая рэчаіснасьць

«Галоўнае для нас, будаўнікоў камунізму, — чалавек. Барацьба за камунізм — гэта барацьба за лепшыя жыццёў для чалавека. Усё ў імя шчасця чалавека, усё для яго!»

Гэтыя слова з прамовы Хрушчова, якую ён сказаў на нарадзе перадавікоў сельскай гаспадаркі печарназёмнай зоны РСФСР у Маскве 23 лютага г. году. Што меў на ўвазе Хрушчоў, гаворачы аб лепшым жыццё чалавека, відаць з ягоных далейшых выказванняў. Для прыкладу возьмем наступныя ягоныя выказванні: «нашыя вучоныя напрацавалі ѹ стварылі вадародную бомбу ракету, чым яе вінайшлі ѹ Задзіночаных Штатах Амэрыкі». Альбо: «нашыя вучоныя і канструктары ѹ сваіх лібараторыях першымі стварылі міжкантынентальну балістичную ракету».

Гэтыя слова Хрушчова нікога не цікавілі, яшчэ ўсё гэтыя бомбы ѹ балістичныя ракеты ёсьць створаныя для лепшага жыцця чалавека. Не для чалавека якіх створаныя, а супраць чалавека. А колькі каштавалі ѹ каштуюць усе гэтыя бомбы, балістичныя ракеты і спадарожнікі для савецкіх працоўных маскі. Хрушчоў не сказаў. Таксама як і не сказаў нічога болей канкрэтнага, чым заключацца ѿ будзе заключацца тое «лепшое жыццё чалавека».

Як выглядае жыццё савецкіх людзей у запраўдніцтве, можна даведацца з савецкіх газетаў, не з прапагандовых прамовы камуністычных верхавадаў, а з рубрыкаў пад агульнымі загалоўкамі «Лісты ѹ Рэдакцыю» (у беларускім савецкім жаргоне «Пісьма ѹ Рэдакцыю») і «На съяздоў нашых виступленняў». Весь факты савецкага жыцця без пропагандовых прыкрасаў. Цытую за гэтыя «Калгасная Праіда», № 51: «У прыгатніцтве калгаснікі скардзіліся на адсутніць добра, магазын ѹ вёсцы Малыя Дольцы. Ціперанін размешчаны ѹ вельмі цеснымі памешчаныні. Із-за адсутніць спацьцяльных паліцаў хлеб ліжыць на валам проста на прылаўку, мяшок з цукрам — па суседству з бочкай з селяндамі. Апрач таго, і стаіць магазын у нязручным месцы — зацікнты з усіх бакуў жыўымі дамамі. Гэта ніяк не адпавядае проінажарным зацікнаванням, бо тут гандлююць і газаю», — скардзіца нейкі Клопаў.

Гэтая-ж самая газета скардзіцца, што: «частыя за ўсё на жывёлагадзічай форме бачыши такую карціну. Падвесная дарога не працуе, — зламаліся пераводныя стрэлкі. Глыбінная шчыліна, на прабіку якой затрачана многа сядрокаў, не дзе вады — салевалася помпа. З-за гэтага-ж бяздзінейчайцца ѿтапаілкі. Кармапрытавальнія машины стаіць, а людзі ўсё робіць уручную. І рэдка знайдзеш такую форму, дзе-б дзеянічала ўсё аbstалаванне. Электрыфікацыя фірмаў, як праўла, зводзіца толькі да асьвятлення. Амаль ня ўжываеца ѹ так званая малая мэханізацыя».

Аўтары артыкулу ставяць пытаньне «Чаму?» і даюць тут-же адказ вуснамі старшыні калгасу імія Сталіна Сыкізелскага рабіну, Абуховіча. Ей гаворыць «тому, што на жывёлагадзічных формах ніяма мэханізатарапу». Адказ гэтыя нікога не здавальняе, у тым ліку ѹ аўтараў артыкулу.

Вось-ж агульнае съіспісак падае трох важных весткі, звязаныя з Віленскімі мучанікамі: 1) аб замучанын іх у 1328 г.; 2) аб іх кананізацыі мітраполітам Аляксеем у 1355 г.; 3) аб існаваныні ў канцы 16 веку ЖЫЦІЦІЯ мучанікаў.

Съімерць мучанікаў падаецца ѹ 1328 г., а не ѹ 1347, як у маскоўскіх летапісах. Дата гэтага (1328) ўзятая з Жыцця мучанікаў і звязаная з мітрапалітам Тэагностам:

«Тэагност мітраполіт Кіеву посвящені есть от патриарха (1328). Въ то время за Олігірда князя въ Літве пострадала мученици, Евстафій, Антоній, Іоаннъ, якоже о томъ пространнее въ житіи ихъ» (ПСРЛ II, 282).

У іншым месцы пад годам 1355 гаворыцца, што мітраполіт Аляксей установіў 14 красавіка ѹ чэсьць трах мучанікаў: Астапа, Антона й Івана.

У падаўнаныні з маскоўскімі летапісамі маем тут разыходжаныні ѹ датах съімерці мучанікаў. Гэта съіветчыць, што Густынскі летапіс на съіспіце весткі аў іх з маскоўскіх летапісів, але зь існучага тады ЖЫЦІЦІЯ мучанікаў, на што ѹ паклікаецца. Такім чынам год 1328 ні ёсьць прыпадковай выдумкай летапісца, і ён праўдзівы адносна пастаўлення Тэагноста на пасад Маскоўскага мітрапаліті. Гэта значыць, што першы съіед лягэнды быў недзе записаны ѹ мітрапольных маскоўскіх книгах у звязку з пастаўленнем Тэагноста. Разыўціць лягэнды мусіла наступіць крыйху пазнейшай ужо за часоў Альгерда, калі барацьба з Масквой завайстрылася. Такім чынам у ЖЫЦІЦІЕ мучанікаў папала дата 1328 і ёе неадпаведнасць «въ то время за Олігірда». Маскоўскі летапіс пачатку 16 в. спасыцярэг гэтую недарэчнасць ды паправіў на 1347 г., калі паводле іншых летапісных запісаў, Альгерд напэўна быў вялікім князем Літоўскім.

Новы мітраполіт маскоўскі Аляксей, заняўшы пасад у 1354 г., мусіў застаць ужо закончаную лягэнду, бо зараз-жа яе «кананізаўаў» (1355) і вызначыў 14 красавіка ѹ чэсьць Віленскіх мучанікаў.

Аб барацьбе мітраполітам Аляксеем з Альгердам маем некаторыя весткі. Альгерд у сваім лісце да Константынопальскага патріарха

Пра культурную палітыку Масквы

(Заканчэнне з папярэдніх нумароў)

Як-жа ажыццяўляюцца ѹ практицы разгледжаныя вышыні дырэктывы Масквы адносна гісторычнага мінулага ѹ гісторычнага права іерасейскіх народоў?

Кранемеся хоць-бы рэзультатаў Ташкенцкай канферэнцыі гісторыкі, якая адбылася ѹ таварыні 1959 году, ўжо звязалася на бачынах «Вацькаўшчыны», гэта канферэнцыя была скліканая ѹ ініцыятывы Акадэміі навук ССР і была прысьвечаная пытанню... «прагрэсіўнасць» прылуччыня Сярэдняй Азіі да Расеі! Канферэнцыя назівалася «навуковай», але, пад уздзеяннем партыйных цівінуў, якім, здавалася-б, пыніцца паказацца на навуковую канферэнцыю, ды ѹ пад музыку Масквы, яна ўжо пры адкрыцці запісала, што прылуччыны Сярэдняй Азіі да Расеі сталася вялікім здарэннем у жыцці Сярэдняазійскіх народоў, належным развязаннем іхнага гісторычнага лёсу, адным словам — «глыбіка прагрэсіўным» здарэннем.

Чаму? Тому што расейская каланізацыя не дапусціла ангельскую каланізацыю Сярэдняй Азіі, прынесла туды расійскую культуру, якая пасыльна са дзеянічнай развіўціцца «перадавога развалоцьнага руху» ѹ «поўнаму нацыянальному вызваленію» сярэдня-азійскіх народоў.

Тут, ведама, разумеца гэты парапост «перадавога ленінізму» ѹ так званая актуальная «ленинская нацыянальная палітыка». Вынік: сярэдняазійскія народы не могуць звязацца да сваіх гісторыяў, разглядаць яе ѹ нацыянальным съюзіте, тым больш у свяtle супраціву расейскім заваёвам — гэта «рэакцыя», «агенціца» колішнія ангельскага, а ціпер амэрыканскага імпрыялізму. Пацяг да нацыянальнага, да аўбектыўнага будаўніцтва, а ёсць Сокал Барысаўскага раёну, адчула моцныя боль. Мы, суседзі хворай, пабеглі за пан'я кілемстраву да фельчара, а яго ніяма дома — күдзісыць тэрмінова выхлікалі... Пазваніць у горад і выклікаць машыну хуткай помочы мы не змаглі, бо Броды ўзлеўкі тэлефонная станцыя ѹ вічэрній начын час не працуе. Хворая так і не атрымала мэдыцынскай дапамогі, да самай раны кръвіла ад болю. А мы ѹ даўкі цёмнай ноччу ѹ дождик прайшлі каля 20 кілемстраву у пошуках лекара...» І яшчэ. «Навет пры наўзначені хваробе нам рабочымі даводзіцца траціць многа часу. Каб атрымаць бальничны лісток, трэба ѹсці пешшу 12 кілемстраву ѹ Кіцчана-Славабуду, затрачваць цэлы рабочы дзень, а часам навет і два. Ніяма ѹ нашым і ѹ суседніх мэдпунктах і зубнога лекара. Чалавек вымушаны зноў ехаць у Барысаў і наўзначені хаварыцца цэлы тыдзень, каб прайсці курс лячэння...»

Вось як выглядае хрушчоўская «лепшае жыццё» савецкіх грамадзяніні ѹ гэтак звязаныя з пастаўленнем на падставе гісторыі, разглядаць яе ѹ нацыянальным съюзіте, тым больш у свяtle супраціву расейскім заваёвам — гэта «рэакцыя», «агенціца» канферэнцыі гісторыкі павінны заўсёды выходзіць з таго, што Расея прынесла сярэдняазійским народам «гісторычнае вызваленіе». Сярэдняазійскія гісторыкі павінны заўсёды выходзіць з таго, што Расея прынесла сярэдняазійским народам «гісторычнае вызваленіе».

Ведама, гэтыя пацяжэніі пра «прагрэсіўнасць» прылуччыня Сярэдняй Азіі да Расеі адносяцца ѹ вадноўкавай народы на чынам: а) шляхам «кананістычнага» ўзгадавання творчых і навуковых сілаў ѹ працайдзіўніку выдаўцтва; б) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; в) шляхам размежавання падаўнікамі наўзначеніх съюзіцаў; г) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; д) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; е) шляхам узмечненія падаўнікамі наўзначеніх съюзіцаў; ф) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; г) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; д) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; е) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; ж) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; з) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; и) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; ж) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; з) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; и) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; ж) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; з) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; и) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; ж) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; з) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; и) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; ж) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; з) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; и) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; ж) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; з) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; и) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; ж) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; з) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; и) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; ж) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; з) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; и) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; ж) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; з) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; и) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; ж) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; з) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; и) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; ж) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; з) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; и) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; ж) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; з) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; и) шляхам забароні выдання гісторычнай і мастацкай літаратуры на нацыянальную тэматыку і з гісторыі; ж) шляхам забароні выдання гісторычнай і маст

